

ทัศนคติและทัศนคติเปรียบเทียบ
ของเกษตรกรต่อพ่อค้าและสหกรณ์

ในบทนี้จะแสดงผลของการวิจัย ในเรื่องทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร โดยใช้ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 ครัวเรือน การวิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ตอนกล่าวคือ ในตอนแรกจะเป็นการแสดงผลการวัดทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตรที่ละด้าน ในเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่ได้เจาะจงให้เป็นเรื่องเดียวกัน เนื่องจากพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตรดำเนินธุรกิจกับเกษตรกรกันคนละด้าน พ่อค้าคนกลางจะมีธุรกิจส่วนใหญ่หนักไปทางการค้าวัตถุดิบ และมีการให้เงินนอกราย แต่สหกรณ์การเกษตรค้าขายกับเกษตรกรน้อย แต่ธุรกิจส่วนใหญ่คือการให้สินเชื่อ การวัดทัศนคตินี้ก็จะ เป็นการแสดงความรู้สึกที่เกษตรกรมีต่อพฤติกรรม ของทั้งพ่อค้าคนกลาง และสหกรณ์การเกษตรนั่นเอง ในตอนที่ 2 จะเป็นการเปรียบเทียบทัศนคติของเกษตรกรต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตรในเรื่องเดียวกัน แบ่งออกเป็น 9 ลักษณะผลที่ได้จากการวิจัยเปรียบเทียบจะเป็นการพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ในคราวเดียวกันด้วย เนื่องจากในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง 9 เรื่อง ที่ใช้วิเคราะห์ทัศนคตินั้น ใ้หน้าสมมุติฐานที่ตั้งไว้คือ "เกษตรกรมีทัศนคติในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อพ่อค้าคนกลางดีกว่าสหกรณ์การเกษตร" มาพิสูจน์ในแต่ละเรื่องด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทัศนคติต่อการดำเนินงานของพ่อค้าคนกลาง

ในการวัดทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางนั้น ได้ใช้วิธีวัดทัศนคติแบบพื้นฐาน หรือวิธีที่ง่ายที่สุดคือ วัดด้วยคำถามที่กำหนดค่าตอบไว้ในรูปของการยอมรับและปฏิเสธ คะแนนในคำตอบรับกำหนดให้เป็น 1 และจัดไว้ทางซ้ายมือ เพื่อแสดงทัศนคติทางบวก ส่วนคะแนนในคำตอบปฏิเสธกำหนดให้เป็น 0 จัดไว้ทางขวามือ เพื่อแสดงทัศนคติทางลบ ข้อมูลในคำตอบรับต่อพ่อค้าคนกลางที่สำรวจจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 ครัวเรือน แบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

1. พฤติกรรมทางการค้า
2. ความสัมพันธ์ส่วนตัว
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน

1. พฤติกรรมทางการค้า (ดูตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 อัตราการบริโภคของทัศนคติเกษตรกรที่มีต่อค้าในตำบลพฤติกรรมการค้า

พฤติกรรมการค้า	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
ชาวถิ่นเคยค้าขายกันเป็นประจำ	33	67
พอใจในราคาสินค้า	69	31
พอใจในราคาเช่าเรือกบ	45	55
ของชาวบ้านขายกลาง	70	30

ในการใช้คะแนนได้คิดเมื่อพิจารณาทุกข้อ ในด้านพฤติกรรมการค้าโดยรวม คะแนนทั้งหมดจะเห็นว่า ทัศนคติเกษตรกรที่มีต่อค้ากลางจะเป็นกลาง แต่คะแนนทางทัศนคติที่เล็กน้อย ก็มีคะแนนทางลบถึง 54 % และคะแนนทางปฏิเสธ 46 % แสดงว่าในตำบลนี้เกษตรกรให้ความสำคัญทางด้านการค้าขายจนเกิดทัศนคติที่ค่อนข้างดีกับชนบท ยกเว้นข้อ ๆ แฉก จะเห็นว่าความถูกต้องของทั้งการกลางเป็นถึงสามตัวที่ผู้ตอบการตอบ เกิดทัศนคติที่คิดต่อพ่อค้ากลางคือ เกษตรกรในคะแนนการค้าที่ส่งผ่านคนกลางถึง 70 % ในขณะที่คะแนนของการค้าโดยไม่ผ่านคนกลางมีเพียง 30 % ซึ่งที่คะแนนของลงมาคือความพอใจในราคาสินค้า มีคะแนนในทางลบสูงถึง 69 % จึงเห็นทัศนคติที่ค่อนข้างดีกับ ความเห็นโดยทั่วไป ๆ ไป ที่ว่าคนกลางมักกดราคาซื้อสินค้าจากเกษตรกร แต่ในตำบลนี้เกษตรกรมีความรู้สึกว่าไม่ถูกกดราคาสินค้า เพราะมีพ่อค้ามาติดต่อซื้อที่ตรงมาจนมาก ซึ่งในตำบลนี้เกษตรกรมีโอกาสของการได้เลือกราคาที่สูงขายเสมอไปไม่มาก การกดราคาไม่อาจเกิดขึ้นได้ เกษตรกรจึงมีความพอใจในราคาสินค้าที่ตนได้เลือกขาย แต่ทั้ง ๆ ที่เกษตรกรพอใจในราคา

สินค้าแล้ว ก็ยังมีความรู้สึกที่พอค่าเอาเปรียบตน แม้ว่าจะแนบในเรื่องนี้จะไม่ต่างกันอย่างไรเห็นชัดเจน คือมีทัศนคติในทางลบกับพ่อค้า 55 % และทางบวก 45 % แสดงว่าพ่อค้าอาจมีการเอาเปรียบเกษตรกรในบางเรื่อง เช่น การตั้งตวงหรือในกรณีที่พ่อค้าคิดราคาสินค้าลดลงเกินไป สำหรับสินค้าที่ได้มาตรฐานและไม่ได้มาตรฐาน เกษตรกรมีความรู้สึกว่าควรจะได้ราคาสูงกว่านั้น ตามราคาสินค้าที่ได้มาตรฐานทั้งหมด จึงเกิดความรู้สึกที่พอค่าเอาเปรียบขึ้น สำหรับการค้ากับพ่อค้าคนหนึ่งคนใดเป็นประจำนั้น คะแนนจะออกมาในรูปที่ว่า เกษตรกรส่วนมากจะค้าขายโดยไม่เจาะจงบุคคลนัก การค้าขายประจำจึงมีเพียง 33 % และการค้าโดยไม่เจาะจงพ่อค้ามีถึง 67 % แสดงว่าเกษตรกรในตำบลนี้มุ่งรักษาสปราคาประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในเชิงการค้าของตน มากกว่าจะคำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนตัว แต่เราจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบในเรื่องความสัมพันธ์และทัศนคติในข้ออื่น ๆ ก่อไปอีกว่า นอกเหนือจากเรื่องการค้าแล้ว เกษตรกรจะมีความรู้สึกต่อพ่อค้าในทางดีหรือไม่ดี

2. ความสัมพันธ์ส่วนตัว (คูตารางที่ 27)

การวางที่ 27 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อความสัมพันธ์ส่วนตัวกับพ่อค้าคนกลาง

ความสัมพันธ์ส่วนตัว	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
รู้จักกันเป็นการส่วนตัว	58	42
ส่งลูกไปโรงเรียนเก็บวถัน	34	66
พึ่งคนกลางได้	42	58
คนกลางเป็นอาชีพที่เก็บบริ	65	35
เชิญมางานส่วนตัว	58	42

เมื่อพิจารณาคะแนนรวมในเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัวแล้วจะพบว่า ความแตกต่างของทัศนคติในทางดีและไม่ดีนั้นเกือบจะไม่มีเลย กล่าวคือมีทัศนคติในทางดี 51 % และทางไม่ดี 49 % ในข้อย่อยทั้ง 5 นี้ ข้อที่แสดงทัศนคติให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ

ความรู้สึกว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ โดยมีคะแนนทางตอบรับถึง 65 % มีผู้รู้สึกว่าอาชีพนี้ไม่มีเกียรติเพียง 35 % ในเรื่องนี้เกษตรกรให้ความเห็นว่าอาชีพคนกลางไม่บาร์ง ก็อาจเพราะผู้จะทำไ้จะต้องมีฐานะดี มีคนเชื่อถือและไว้วางใจ ถ้าบุตรหลานต้องการจะเป็นคนกลางก็จะส่งเสริมและไม่ขัดข้อง ความเห็นนี้อาจจะมาจากสภาพแวดล้อมของตำบลบางแห่งที่ผู้เป็นใหญ่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ประกอบอาชีพนี้ จึงเป็นการยกฐานะของคนกลางไปโดยปริยาย ความสนิทสนมในค่านอื่น เช่น การรู้จักกันเป็นการส่วนตัว ได้คะแนนพอพอกับการเชิญหอคามาร่วมงานส่วนตัว คือทางตอบรับเป็น 58 % และทางปฏิเสธ 42 % เนื่องจากความสัมพันธ์ในเรื่องทั้ง 2 ต่อเนื่องกัน กล่าวคือถ้าสนิทสนมคุ้นเคยกันแล้ว ถ้ามีงานเกษตรกรก็จะเชิญหอคามาคำช่วย สำหรับในเรื่องการพึ่งหาคนกลางนั้น มีทัศนคติในทางไม่คิดเป็นคะแนนได้ 58 % ในขณะที่คะแนนทางดีเป็น 42 % ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะในการพึ่งพานี้ หอคาจะต้องได้ผลประโยชน์จึงจะพึ่งได้ เช่น การให้กู้ยืมเงิน แม้หอคาจะให้รวดเร็วปริมาณเกินจะไม่จำกัด ก็มักจะคิดดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราทั่วไป เกษตรกรจะนิยมพึ่งเพื่อนบ้านมากกว่าหอคาในเรื่องทั่ว ๆ ไป ส่วนเรื่องการส่งลูกไปโรงเรียนเดียวกัน ที่มุ่งจะแสดงถึงการอยู่ในสังคมเดียวกันของเกษตรกรและหอคา ซึ่งปรากฏว่าทัศนคติออกมาเป็นทางปฏิเสธ มีคะแนนถึง 66 % มีคะแนนทางตอบรับ 34 % แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความนิยมและระดับสังคมห่างจากหอคา เนื่องจากหอคามีฐานะดี มักจะส่งลูกไปเรียนในจังหวัดราชบุรีหรือที่กรุงเทพฯ ในขณะที่เกษตรกรจะให้ลูกเรียนที่ตำบลหรืออำเภอบางแห่ง จากนั้นอาจส่งไปเรียนอยู่ในเมือง ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ในอนาคตความสัมพันธ์ในทางส่วนตัวระหว่างเกษตรกรกับหอคาในรุ่นลูกจะน้อยลง บุตรหลานของทั้ง 2 กลุ่ม แม้จะอยู่ในชุมชนเดียวกัน ก็จะเข้าสังคมกันคนละพวก ความสัมพันธ์และทัศนคติต่อหอคาอาจเปลี่ยนรูปไปเป็นแบบเศรษฐกิจโดยตรง โดยไม่สนใจความสัมพันธ์แบบกันเองก็ได้ สรุปได้ว่าในค่านความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้ เกษตรกรให้ความสำคัญต่อลักษณะอาชีพมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ผลจึงปรากฏว่าเกษตรกรมีทัศนคติที่เป็นกลางต่อหอคาคนกลาง โดยมีทัศนคติในค่านดีสูงกว่าค่านไม่ดีเพียง 2 % เท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน (ดูตารางที่ 28 หน้าต่อไป)

ตารางที่ 28 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน
ของพ่อค้าคนกลาง

การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
ร่วมในการพัฒนา	48	52
บริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์	30	70
ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน	47	53
เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน	72	28

ทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าในเรื่องนี้ เมื่อถูกถามคะแนนแล้วปรากฏว่า เกษตรกรมีความรู้สึกไม่แตกต่างจากเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัว คือ มีทัศนคติในทางปฏิเสธและทางยอมรับต่างกันเพียง 2 % แต่ในเรื่องนี้คะแนนทางปฏิเสธเป็น 51 % และยอมรับ 49 % เมื่อถูกรายละเอียดจะพบว่า มีคะแนนที่น่าสนใจอยู่ 1 ข้อ คือ การพิจารณาว่าพ่อค้ามีประโยชน์ต่อหมู่บ้านหรือไม่ ปรากฏว่าเกษตรกรให้คะแนนข้อนี้ในทางยอมรับถึง 72 % ส่วนคะแนนจากเรื่องอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องการร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านทั้งหมดนั้น จะวิเคราะห์ในทางลบทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรให้ความสำคัญในหน้าที่การค้าของคนกลางว่า เป็นประโยชน์อันสำคัญยิ่งต่อหมู่บ้าน จนเห็นว่าการเข้าร่วมในกิจกรรม การพัฒนาหมู่บ้านที่พ่อค้าไม่ค่อยมีบทบาทนั้น เป็นสิ่งไม่จำเป็นเท่าใดนักสำหรับพ่อค้า มองจากค่านี้นี้แล้วเราจะรู้สึกว่าเกษตรกรเห็นบทบาททางด้านอาชีพสำคัญกว่าบทบาทในสังคม โดยเกษตรกรไม่รู้สึกเลยว่าพ่อค้าเป็นพวกไม่มีประโยชน์ต่อชุมชนเมื่อไม่ร่วมในกิจกรรมของสังคมเท่าที่ควร สำหรับข้อย่อยอื่น ๆ เกษตรกรให้ความรู้สึกในทางไม่ดีสำหรับเรื่องการร่วมพัฒนาและการร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน ด้วยคะแนนใกล้เคียงกันคือ 52 % และ 53 % ตามลำดับ เกษตรกรให้ความเห็นว่า ถ้าคนกลางนั้นเป็นประเภทนายหน้า ก็จะต้องมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เกษตรกรที่จะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือร่วมในกิจกรรมเหมือนคนอื่น ๆ เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในฐานะหน่วยงานหนึ่งของ

ชุมชน ส่วนคนกลางที่มีอาชีพเป็นพ่อค้าโคบายตรงหรือเจ้าของโรงสีนั้น มักจะคำนึงถึงอาชีพของตนเป็นใหญ่ว่ามีโช'เกษกรกร กิจกรรรมต่าง ๆ ของชุมชนจึงอาจทำบ้างแต่ไม่ทุกครั้งหรือเข้าร่วมเต็มทีเหมือนเกษกรกร ส่วนในเรื่องการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์นั้น พ่อค้าจะได้คะแนนทางชอบมากที่สุดถึง 70 % มีคะแนนทางบวกเพียง 30 % ในข้อนี้ก็เช่นกัน พ่อค้าจะบริจาคบ้างเป็นครั้งคราวเท่าที่จำเป็น หรือต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของคน โดยคิดถึงผลที่จะได้จากการบริจาคทุกครั้งด้วย ทั้งขมครั้งนี้จึงทำให้คะแนนของเกษกรกรที่มีต่อพ่อค้าในเรื่องการมีส่วนในกิจกรรมของหมู่บ้านเป็นทางคานลบคั้งที่กล่าวมาแล้ว เมื่อได้ทราบคะแนนของแต่ละเรื่องแต่ละข้อย่อยของทัศนคติของเกษกรกรแล้ว เราจะสังเกตเห็นได้ว่า เกษกรกรมีความรู้สึกเป็นกลางต่อพ่อค้าคนกลาง แม้ว่าคะแนนจาก 2 ใน 3 ข้อใหญ่ จะเป็นคะแนนทางตอบรับหรือทัศนคติที่ดีก็ตาม เราจะได้เห็นได้ชัดยิ่งขึ้น เมื่อนำคะแนนทั้ง 3 เรื่องมาวิเคราะห์หุ้กันนี้ (ดูตารางที่ 29)

	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
พฤติกรรมทางการค้า	54	46
ความสัมพันธ์ส่วนตัว	51	49
การเข้าร่วมในกิจกรรมหมู่บ้าน	49	51

จากคะแนนนี้เราจะสรุปได้ว่า เกษกรกรในตำบลบางแพมีทัศนคติเป็นกลางต่อพ่อค้าคนกลาง โดยมีคะแนนทางตอบรับ 52 % ทางปฏิเสธ 48 % ความแตกต่างของทัศนคติมีเพียง 4 % ซึ่งความต่างต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญที่จะแสดงทัศนคติไปในทางข้างหนึ่งข้างใดได้ อย่างไรก็ตามก็เห็นเกษกรกร ยังเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีพ่อค้าคนกลางในชุมชนของตน คั้งคะแนนในเรื่องพฤติกรรมทางการค้าที่คะแนนทางทัศนคติที่ดีมีมากกว่าทัศนคติที่ไม่ดีถึง 8 % ในขณะที่คะแนนข้ออื่น ๆ นั้น จะต่างกันไม่เกิน 2 % คั้งนั้นแม้ว่าเกษกรกรจะเห็นความสำคัญและประโยชน์ของพ่อค้าคนกลาง แต่สิ่งนี้ก็มิใช่คำตอบที่ว่า เกษกรกรจะยังเลือกพ่อค้าคนกลาง ถ้ารัฐได้จัด

คนกลางในรูปอื่นที่เกษตรกรมีความมั่นใจว่าตนจะไม่ถูกเอาเปรียบแน่ เช่น การสนับสนุนให้สหกรณ์การเกษตรดำเนินการในเรื่องการค้าอย่างเต็มที่ จะได้อภิปรายโดยเปรียบเทียบจากข้อมูลในเรื่องสหกรณ์การเกษตรต่อไป

ทัศนคติต่อการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร

การสำรวจทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อสหกรณ์การเกษตรนั้น ได้ใช้เกษตรกรทั้งหมดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่แยกผู้เป็นสมาชิกซึ่งมีจำนวน 77 คน ออกจากผู้ไม่ใช่สมาชิกจำนวน 58 คน ทั้งนี้เนื่องจากการสำรวจได้พบว่า โดยทั่วไปแล้ว เกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ต่างมีความรู้ในหลักกว้าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์พอ ๆ กัน การสำรวจทัศนคติของเกษตรกรต่อสหกรณ์การเกษตรแบ่งออกได้ดังนี้

1. การดำเนินงานของสหกรณ์
2. ประโยชน์ของสหกรณ์ต่อหมู่บ้าน
3. ความนิยมที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์

ในการวัดทัศนคติเป็นไปเช่นเกี่ยวกับการวัดทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลาง ฉะนั้นคะแนนในด้านยอมรับหรือปฏิเสธค่ามันไคสูงกว่า ก็จะได้ว่าคะแนนนั้นเป็นเครื่องหมายทัศนคติของเกษตรกรดังนี้

1. การดำเนินงานของสหกรณ์ (ดูตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 อัตราร้อยของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์

การดำเนินงานของสหกรณ์	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
ไม่เอาค่าโรเกินควรในการค้าเรือ	65	35
จำนวนเงินที่ใหญ่เป็นที่พอใจ	34	66
อัตราดอกเบี้ยเป็นที่พอใจ	88	12
เงื่อนไขในการกู้เงินเป็นที่พอใจ	52	48
สหกรณ์ทำหน้าที่ครบถ้วน	26	74

จากคะแนนในข้อนี้ จะเห็นว่า เกษตรกรมีทัศนคติต่อการดำเนินงานของสหกรณ์อย่าง
 เป็นกลางคือ ให้คะแนนในทางยอมรับ 53 % ในขณะที่คะแนนทางปฏิเสธเป็น 47 % อย่างไรก็ตาม
 ก็ตามแม้เกษตรกรจะนิยมการดำเนินงานของสหกรณ์โดยส่วนรวม แต่ถาถิการวิเคราะห์คะแนนเป็น
 ข้อ ๆ ให้ละเอียดแล้วจะพบว่า เกษตรกรให้คะแนนการทำหน้าที่ครบถ้วนของสหกรณ์ต่ำมาก
 คือ ให้คะแนนทางยอมรับเพียง 26 % ขณะที่ทางลบให้คะแนนถึง 74 % แสดงว่าเกษตรกร
 มีความลัษคหวังในการดำเนินงานของสหกรณ์มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จึงเป็นเรื่องที่ควรแก
 ไขและพยายามการดำเนินงานออกไปให้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการขอประทานซึ่งจากการ
 สัมภาษณ์ปรากฏว่า เกษตรกรต้องการให้ปรับปรุงเรื่องคลองส่งน้ำและการบำรุงที่ดิน ซึ่งสหกรณ์
 ยังไม่ได้ดำเนินการในเรื่องนี้ คะแนนในเรื่องจำนวนเงินกู้เป็นคะแนนต่ำรองลงมา เกษตรกร
 มีความรู้สึกว่าจำนวนเงินกู้ที่ได้รับจากสหกรณ์นั้นต่ำเกินไปกว่าความต้องการของตน คะแนนทาง
 บวกจึงมีเพียง 34 % และคะแนนทางลบถึง 66 % ในข้อนี้ปัญหาไม่ได้อยู่ที่สหกรณ์โดยตรง
 เพราะเงินกู้นั้นสหกรณ์มาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ในวงเงินจำกัด จึงเฉลี่ยให้
 สมาชิกกู้ได้ในวงเงินที่ไม่สูงนัก แต่สหกรณ์อาจแก้ไขได้โดยการระดมทุนในหมู่สมาชิก ด้วยการ
 เรียกร้องให้สมาชิกออมทรัพย์ไว้กับสหกรณ์ หรือดำเนินการธุรกิจอื่นค่อนเพื่อหาผลกำไรมาเป็นเงิน
 ทุน ความนิยมสูงสุดที่มีต่อสหกรณ์คือเรื่องอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าพอค่า เกษตรกรให้คะแนนทาง
 บวกถึง 88 % ทางลบเพียง 12 % คะแนนทางบวกที่ใครรองลงมาคือการขายสินค้าเชื่อ ที่
 เกษตรกรเห็นว่าไม่เอาค่าไรเกินควร ให้คะแนนทางบวก 65 % และทางลบ 35 % ส่วนเรื่อง
 เงื่อนไขในการกู้เงิน ได้คะแนนทางบวกไม่สูงนักคือ 52 % และทางลบ 48 % แสดงว่าเงื่อนไข
 ไขในการกู้เงินก็เป็นเรื่องทีเกษตรกรยอมรับแม้จะไม่ชอบมากนัก เพราะเมื่อเทียบกับบุคคล
 ภายนอกที่มีเงื่อนไขเอาเปรียบเกษตรกรมากแล้ว เงื่อนไขของสหกรณ์ก็เป็นสิ่งที่น่าพอใจกว่า

2. ประโยชน์ของสหกรณ์ต่อหมู่บ้าน (ดูตารางที่ 31 ในหน้าต่อไป)

ตารางที่ 31 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์ในค่านการ เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน

ประโยชน์ต่อหมู่บ้าน	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
รวมกิจกรรมของหมู่บ้าน	22	78
รวมพัฒนาหมู่บ้าน	18	82
เป็นสิ่งจำเป็นของหมู่บ้าน	75	25
เศรษฐกิจหมู่บ้านดีขึ้น	72	28
นำความเจริญมาให้	65	35

แม้คะแนนในแต่ละข้อย่อยจะแสดงให้เห็นความแตกต่างของทัศนคติในทางดีและไม่ดีต่อสหกรณ์อย่างชัดเจน แต่เมื่อรวมคะแนนแล้วปรากฏว่า เกษตรกรมีทัศนคติในทางดีและไม่ดีต่อสหกรณ์เท่ากันคืออย่างละ 50 % พอดี ดังนั้นเมื่อคำนึงถึงว่าสหกรณ์จะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านหรือไม่นั้น เกษตรกรจะมีความรู้สึกเป็นกลางต่อสหกรณ์ โดยเกษตรกรได้แยกทัศนคติออกเป็น 2 ประการคือ ในค่านการรวมกิจกรรมและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าเกษตรกรให้ความนิยมสหกรณ์ในฐานะอยู่เป็นประโยชน์แก่หมู่บ้านในทางเศรษฐกิจ ในข้อที่เป็นสิ่งจำเป็นของหมู่บ้าน ซึ่งในการสอบถามได้เน้นในเรื่องเศรษฐกิจจึงได้คะแนนทางบวกสูงสุดคือ 75 % โดยมีคะแนนทางลบเพียง 25 % แสดงว่าสหกรณ์จะไม่ได้ทำธุรกิจการจ่ายโดยตรง เช่น รับซื้อผลผลิต แลกการที่สหกรณ์ให้กู้เงิน ให้ซื้อเชื้อสินค้า ก็ทำให้เกษตรกรได้ตระหนักถึงการดำเนินธุรกิจที่ไม่เอาค่าไรเกินควรของสหกรณ์ เป็นการลดการเอาเปรียบของวงการเงินอื่น ๆ จึงก่อให้เกิดความรู้สึกว่าสหกรณ์เป็นองค์การทางธุรกิจที่จำเป็นสำหรับสภาพความเป็นอยู่ของตนเป็นอย่างมาก เพราะได้ช่วยลดสภาพความยากจนและการ เป็นหนี้สินของตนลงอย่างที่ไม่เคยได้รับจากบุคคลภายนอกอื่น ๆ เมื่อเกษตรกรเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีสหกรณ์แล้ว ความนิยมในค่านเศรษฐกิจอื่น ๆ ก็ตามมา คือเกษตรกรให้ความเห็นว่าสหกรณ์ทำให้เศรษฐกิจหมู่บ้านดีขึ้น เป็นคะแนนทางบวกถึง 72 % ทางลบเพียง 28 % ซึ่งเหตุผลก็จะไปตามเรื่องแรก คือสหกรณ์ช่วยลดภาวะหนี้สิน เกษตรกรไม่ต้องกังวลว่าหนี้สินจะพอกพูนด้วยอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินสมควร จนเงินหมุนหมุนหรือที่ดินทำกินต้องหมดลงไป การซื้อของโดยเงิน

เชื่อกันทำให้เกษตรกรสามารถมีเงินใช้ในการดำรงชีพ โดยไม่ต้องกู้เงินจากเงินกู้ความจำเป็น และการเปิดโอกาสให้ยืมชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ย ก็เป็นการปลดเปลื้องหนี้สินตามกำหนดเวลา โดยที่เกษตรกรไม่เคียดแค้นหรือกระทบกระเทือนความเป็นอยู่สัก เมื่อการเศรษฐกิจก็ เป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตให้มั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลไปถึงในด้านกาทำให้คะแนนในเรื่อง สหกรณ์นำความเจริญมาให้หมู่บ้านอีกประการหนึ่งด้วย คือเกษตรกรให้คะแนนความสัมพันธ์ และทัศนคติเกี่ยวกับสหกรณ์นำความเจริญมาให้หมู่บ้าน 65 % และทางลบ 35 % ทั้งนี้เนื่อง จากเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้นหมู่บ้านก็จะเจริญตามไปด้วย ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจของเกษตรกร ที่มีกมลไมใช่ มีหนี้สินน้อยหรือปลดเปลื้องหนี้สินลงได้ มีทุนในการประกอบอาชีพชนิดที่เชื่อได้ว่า สหกรณ์จะใหญ่เมื่อขาดแคลน เกษตรกรจึงให้ความนิยมสหกรณ์ในเรื่องนี้ไม่น้อย คะแนนที่ทำให้ ความนิยมในเรื่องประโยชน์ของสหกรณ์น้อยลงไปมากก็คือ เรื่องการร่วมกิจกรรมและการร่วม พัฒนาหมู่บ้าน สหกรณ์ได้รับคะแนนทางลบทั้ง 2 ข้อ คือการร่วมกิจกรรมให้คะแนนทางลบถึง 73 % ทางบวก 22 % และการพัฒนาให้คะแนนทางลบ 62 % ทางบวก 38 % ทั้งนี้เพราะในการ ร่วมกิจกรรมและการพัฒนาหมู่บ้าน สหกรณ์ในฐานะองค์การยังไม่ค่อยมีบทบาทเข้าไปร่วมใน หมู่บ้านเท่าใดนัก แม้ในฐานะที่เป็นสมาชิกหรือคณะกรรมการของสหกรณ์ จะเข้าร่วมในกิจกรรม และการพัฒนาหมู่บ้านทุกครั้งไป แต่ก็เป็นการร่วมในฐานะบุคคลมีชื่อในนามของสหกรณ์ ความนิยม ของเกษตรกรในด้านนี้ต่อสหกรณ์จึงมีน้อย

3. ความนิยมต่อสหกรณ์ (ดูตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์ในด้านความนิยม

ความนิยมต่อสหกรณ์	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
รายได้จะเพิ่มถ้าค้ากับสหกรณ์	67	33
สหกรณ์ดำเนินกิจการไม่เอาเปรียบ	93	7
จะสนับสนุนให้ค้ากับสหกรณ์	69	31
ยินดีจะกู้เงินจากสหกรณ์	71	29
สหกรณ์จะแทนที่พ่อค้าคนกลางได้	74	26

ในเรื่องความนิยมที่มีต่อสหกรณ์การเกษตรนี้ ได้มุ่งพิจารณาถึงสภาพที่จะนำเอาสหกรณ์
 เข้ามามีบทบาทในการค้าในหมู่บ้านอย่างเต็มที่แทนพ่อค้าคนกลาง จึงเป็นคะแนนเรื่องแรกที่เกษตรกร
 แสดงทัศนคติออกมาอย่างเห็นชัด กล่าวคือได้คะแนนทางบวก 75 % ขณะที่คะแนนทางลบเพียง
 25 % คะแนนที่ได้สูงสุดคือความนิยมที่ว่า สหกรณ์ค้าเป็นการค้าโดยไม่เอาเปรียบช่วยกำไร เกินควร
 จากเกษตรกร โดยได้คะแนนทางบวก 93 % นับเป็นคะแนนสูงสุดในจำนวนข้อบอทั้งหมด เกษตรกร
 คงจะประทับใจได้ว่า สหกรณ์ทำการค้าแบบราชการจึงไม่มีการเอาเปรียบเกษตรกร แม้จะค้าโดย
 ติงกาไรบ้างก็เป็นกาไรที่จำเป็นผลกำไรที่ยังสมาชิก ในรูปของเงินปันผลและตามธุรกิจที่ได้
 กระทำ เกษตรกรทั้งหมดจึงให้ความนิยมสหกรณ์ในข้อนี้เป็นอย่างมาก คะแนนรองลงมาคือการยอมรับ
 รับสหกรณ์เข้ามาเป็นบทบาทแทนพ่อค้าคนกลาง เป็นการตัดพ่อค้าคนกลางออกจากการค้า เมื่อสหกรณ์
 สามารถดำเนินการค้าได้สมบูรณ์ เกษตรกรมีความเชื่อใจในสหกรณ์มาก แม้ว่าจะยังไม่เคย
 ค้าขายกับสหกรณ์อย่างเต็มที่ สหกรณ์น่าจะเอาความนิยมนี้เป็นประโยชน์ในการขยายกิจการในด้าน
 การค้าโดยเร็ว เพื่อจะได้รีบร่งความร่วมมือจากสมาชิก จนสามารถจะขยายกิจการให้กว้าง
 ขวางครบวงจรได้ คะแนนรอง ๆ ลงมาคือความนิยมที่จะกู้เงินจากสหกรณ์แห่งเดียว ได้คะแนนทาง
 บวก 71 % และทางลบ 29 % การที่สหกรณ์ได้คะแนนทางลบอยู่บ้างอาจเป็นด้วยบริการและเงื่อนไข
 ตลอดจนจำนวนเงินที่ได้กู้ยังไม่เป็นที่พอใจนัก ส่วนในเรื่องการยืมที่จำค้ำกับสหกรณ์แห่งเดียวนี้
 คะแนนไม่สูงนักคือทางบวก 69 % ทางลบ 31 % ทั้งนี้สหกรณ์ไม่กล้าเน้นกิจการค้าอย่างมีประสิธิภาพ
 ให้เกษตรกรเห็น ทั้ง ๆ ที่เกษตรกรเห็นว่าการค้ากับสหกรณ์เป็นประโยชน์แก่ตน แต่ก็ยังไม่แน่ใจว่า
 จะได้ประโยชน์อย่างเต็มที่หรือมากกว่าการค้ากับพ่อค้า ซึ่งได้รับความสะดวกเต็มที่มากนัก ข้อที่ได้
 คะแนนน้อยที่สุดคือการคาดคะเนว่า การค้ากับสหกรณ์จะหารายได้เพิ่มให้แก่เกษตรกร คะแนนบวก
 ในข้อนี้มี 67 % และคะแนนทางลบ 33 % คะแนนจะสัมพันธ์กับเรื่องการสนับสนุนให้ค้ากับสหกรณ์
 อย่างเต็มตัวคือ เมื่อยังไม่มั่นใจและเห็นความสามารถในกิจการค้าและการตลาดของสหกรณ์แล้ว
 ก็ยังไม่แน่ใจว่าการค้ากับสหกรณ์จะเพิ่มรายได้ให้มากนัก

เมื่อได้พิจารณาความสัมพันธ์และทัศนคติในแต่ละข้อแล้ว คะแนนรวมจะแสดงให้เห็นว่า
 เกษตรกรมีทัศนคติต่อสหกรณ์การเกษตรดังนี้ (ดูตารางที่ 33 หน้าต่อไป)

ตารางที่ 33 อัตราร้อยของทัศนคติในด้านต่าง ๆ ที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การเกษตร

	ทัศนคติดี	ทัศนคติไม่ดี
การดำเนินงานของสหกรณ์	51	49
ประโยชน์ของสหกรณ์ต่อหมู่บ้าน	50	50
ความนิยมที่สหกรณ์มีต่อเกษตรกร	75	25

จากคะแนนรวมนี้ เป็นการแสดงทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การเกษตรในทางดี 59 % และในทางไม่ดี 41 % ความนิยมที่แสดงทัศนคติในด้านดี เป็นนิมิตอันดีของการดำเนินงานของสหกรณ์ต่อไปในอนาคต เนื่องจากในขณะที่สหกรณ์ยังขาดเงินทุนในการดำเนินงาน จนไม่สามารถจะดำเนินงานให้ครบวงจรของสหกรณ์เองแก่ประสงค์ได้ และเกษตรกรก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสหกรณ์ดีพอ แต่มีความเชื่อมั่นในระบบสหกรณ์มากกว่าการดำเนินงานจะอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกอย่างแท้จริง ถ้าสหกรณ์สามารถปรับปรุงในบางเรื่องดีพอจะทำได้เช่น เรื่องขอประทาน การประชาสัมพันธ์หลักและประโยชน์ของการสหกรณ์ การเผยแพร่ข่าวการตลาดและความรู้อย่างประการ ที่จะทำให้สมาชิกไม่เสียเปรียบพอกันมากนัก สมาชิกก็จะเพิ่มความนิยมและความเข้าใจในประโยชน์ของสหกรณ์มากขึ้น จนอาจร่วมมือร่วมใจตลอดจนร่วมในด้านการส่งเสริม ขยายการดำเนินงานของสหกรณ์ออกไปเองตามหลักของสหกรณ์ที่แท้จริงก็ได้ หรืออย่างน้อยที่สุดการที่สหกรณ์เพิ่มบทบาทและความสำคัญของคนอื่นในด้านเศรษฐกิจ ก็จะทำให้พ่อค้าได้ตระหนักของการมีคู่แข่งขึ้น และจะปรับปรุงการดำเนินงานให้มีผลคือเกษตรกรมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้เราจะได้สำรวจทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร มาตามลำดับแล้ว คะแนนที่ได้ก็แสดงให้เห็นว่าความนิยมที่เกษตรกรมีต่อทั้งพ่อค้าและสหกรณ์การเกษตร เราจึงไม่อาจทราบได้ว่า แท้จริงนั้นเกษตรกรนิยมค้าคนกลางมากกว่ากัน เพราะในสังคมชนบทเช่นบางแห่ง การดำเนินธุรกิจของพ่อค้าและสหกรณ์นั้นหนักไปคนละด้าน เกษตรกรดำเนินธุรกิจด้านไหนกับใครก็จะนิยมผู้นั้น เราจึงจะได้ทำการวิเคราะห์ความนิยมต่อไป โดยการเปรียบเทียบให้เห็นเด่นชัด

ขึ้น โดยจะเปรียบเทียบในเรื่องเดียวกันและจะวิเคราะห์โดยวิธีการคำนวณทางสถิติดังนี้
การเปรียบเทียบทัศนคติโดยทั่วไปที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร
 ในเรื่องทั่ว ๆ ไปนั้น ได้กำหนดหัวข้อเรื่องที่จะใช้วิเคราะห์ไว้ ๑ เรื่องดังนี้

1. การเอากำไรในการค้า
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ
3. การให้ความรู้ทางด้านการเกษตร
4. การเผยแพร่ข่าวการตลาด
5. การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน
6. การร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน
7. การสนองความต้องการ
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน

ในการวิเคราะห์เรื่องทั้ง ๑ นี้ ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น ๒ ประเภทคือ การวิเคราะห์
 ความเห็นของเกษตรกรโดยทั่ว ๆ ไป และการวิเคราะห์ความเห็นของเกษตรกรโดยแยกผู้เป็นสมาชิก
 และไม่เป็นสมาชิกออกจากกันดังนี้

1. ทัศนคติของเกษตรกรโดยทั่ว ๆ ไป จากการศึกษาทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การ
 เกษตรและพ่อค้าคนกลาง โดยการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรในเรื่องทั้ง ๑ นี้ ปรากฏว่า
 ผลของการเปรียบเทียบไม่แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (ดูตารางที่ 34 หน้าต่อไป)

ตารางที่ 34 ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนความนิยมที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การเกษตรและพ่อค้าคนกลาง รวมทั้งการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างในแต่ละด้าน

ทัศนคติของ เกษตรกร	สหกรณ์การเกษตร Mean	พ่อค้าคนกลาง Mean	สถิติ t
1. การเอากำไรในการค้า	4.36	2.22	6.06
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.16	2.61	1.34
3. การให้ความรู้ทางการเกษตร	4.15	1.61	6.19
4. การเผยแพร่ข่าวสารตลาด	3.79	1.54	5.91
5. การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน	2.19	1.82	1.67
6. การร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน	1.35	1.96	-0.56
7. การสนองความต้องการ	3.31	2.93	1.82
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	2.93	2.30	3.11
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน	2.84	2.41	2.14

แสดงว่าถ้าพิจารณาความเห็นของเกษตรกรอย่างคร่าว ๆ ทั้ง 9 เรื่องแล้ว เกษตรกรมีความรู้สึกต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตรคล้าย ๆ กัน ผลการพิจารณารายละเอียดของผลเรื่องแล้วปรากฏว่า มีความแตกต่างกันในบางกรณี ก็คือเกษตรกรมีความนิยมสหกรณ์การเกษตรมากกว่าพ่อค้าคนกลางในเกือบทุกด้าน เว้นแต่ในข้อที่ 6 เรื่องการร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน เกษตรกรมีความนิยมในพ่อค้าคนกลางสูงกว่าสหกรณ์การเกษตร ส่วนความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของความนิยมที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การเกษตรมากกว่าพ่อค้าคนกลางนั้น ได้แก่ เรื่องการเอากำไรในการค้า การให้ความรู้ทางการเกษตร การเผยแพร่ข่าวสารตลาด การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงในการดำเนินงาน (ข้อ 1, 3, 4, 8 และ 9) /

2. ทัศนคติของเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ในการเปรียบเทียบทัศนคติที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการเปรียบเทียบโดยมิได้แยกเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์และ

ผู้ไม่เป็นสมาชิกออกจากกัน แสดงว่าโดยส่วนรวมแล้วเกษตรกรมีความนิยมในสหกรณ์การเกษตร และหอคาคคนกลางไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ หากไ้หันมาสงสัยว่าในระหว่างเกษตรกรที่เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรแล้ว กับพวกที่ยังไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ จะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหอคาคคนกลางและสหกรณ์การเกษตรแตกต่างกันหรือไม่ จากข้อมูลความคิดเห็นของผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งได้แสดงรายละเอียดในการคำนวณไว้ในตารางที่ 35, 36 และ 37 ในภาคผนวกที่ 2 นั้น บอปรากฎว่า ค่าเฉลี่ยของความนิยมของเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่มีต่อหอคาคคนกลาง อันได้แก่สหกรณ์การเกษตรและหอคาคคนกลาง สูงกว่าค่าเฉลี่ยของความนิยมของพวกที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เพียงเล็กน้อย บอควิเคราะห์ว่า ไม่มีนัยสำคัญแต่อย่างใด แสดงว่าเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์มีความเห็นเกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตรและหอคาคคนกลางไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิเคราะห์ที่ลงไปในความนิยมของสหกรณ์การเกษตรและหอคาคคนกลางนั้นมีผลดังนี้

ก. ความนิยมต่อสหกรณ์การเกษตร ระหว่างกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ให้ความนิยมต่อสหกรณ์การเกษตร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าจะมีข้อที่น่าสังเกตว่า กลุ่มเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ จะมีความนิยมสหกรณ์การเกษตรสูงกว่าพวกที่เป็นสมาชิกอยู่แล้วเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่ยังไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ จะนิยมการใช้เงินของสหกรณ์มาก แต่ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกนั้นอาจเป็นเพราะอุปสรรคในด้านหลักทรัพย์ที่ได้ ส่วนผู้ที่เป็นสมาชิกอยู่แล้ววิธีการที่ใคร่ขอร้องไม่รวดเร็วทันกับความต้องการ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ความนิยมจึงน้อยกว่าผู้ที่ยังไม่สมาชิกอยู่แล้วเล็กน้อยถึงปานกลางแล้ว (ดูตารางที่ 35

หน้าต่อไป)

ตารางที่ 35 ค่าเฉลี่ยของคะแนนนิยมของผู้เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่มีต่อสหกรณ์
การเกษตร และผลการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างของคะแนนนิยม

ทัศนคติของ เกษตรกร	สมาชิกสหกรณ์	ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
1. การเอาค่าไ้ในการค้า	3.33	5.72
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ	2.27	5.33
3. การให้ความร้ทางการ เกษตร	2.56	6.26
4. การ แยกพร ชาวการ ตลาด	2.34	5.71
5. การ รว้พ้ นานหมู่บ้าน	2.05	2.36
6. การ รว้พ้ กิจกรร มหมู่บ้าน	2.00	1.66
7. การ สร้ของ ความคองการ	3.81	2.66
8. การ พ้เนาทาง เศรษฐกิจ	3.47	2.21
9. ความม่ันคงของการ ค้าเนิงงาน	3.30	2.24
ค่าเฉลี่ย (Mean)	2.90	3.79
ค่าความแปรปรวน (Variance)	0.45	3.58
ค่าสถิติที (t - statistic)	t = -0.94	

ข. ความนิยมต่อหอค้าคนกลางพบว่า มีความแตกต่างอย่างนัยสำคัญ ระหว่างคะแนนความนิยมต่อหอค้าคนกลาง ของกลุ่มผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์กับกลุ่มผู้ไม่เป็นสมาชิกที่ระดับนัยสำคัญ .05 ความแตกต่างนี้ก็คือ ผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์ให้คะแนนความนิยมแก่หอค้าคนกลางมากกว่าผู้ไม่เป็นสมาชิก จึงจะเห็นค่าเฉลี่ยคะแนนความนิยมของกลุ่มแรกเท่ากับ 2.53 ส่วนของกลุ่มหลังเท่ากับ 1.91 (ดูตารางที่ 36 เหนือต่อไป)

ตารางที่ 36 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความนิยมของผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
ที่มีต่อหอการค้าคนกลาง และผลการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างของคะแนน
นิยม

ทัศนคติของเกษตรกร	สมาชิกสหกรณ์	ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
การเอาค่าไรในการค้า	2.32	2.09
ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.13	2.93
การให้ความรู้ทางการเกษตร	1.70	1.50
การเผยแพร่ข่าวการตลาด	1.71	1.31
การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน	1.97	1.62
การร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน	2.14	1.71
การสนองความต้องการ	3.26	2.48
การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	2.70	1.76
ความมั่นคงของการดำเนินงาน	2.86	1.83
ค่าเฉลี่ย (Mean)	2.53	1.91
ค่าความแปรปรวน (Variance)	0.64	0.26
ค่าสถิติที (t - statistic)	$t = 3.40$	

ลักษณะเช่นนี้ตรงข้ามกับที่น้ำจะเป็น เพราะเราคาดว่าผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์น้ำจะ
ในคะแนนความนิยมแก่หอการค้าคนกลางน้อยกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิก (จากพฤติกรรมที่ตัดสินใจเข้า
เป็นสมาชิกสหกรณ์) เราอาจอธิบายลักษณะที่ไม่ตรงกับความคาดหมายนี้ได้คือ ผู้ที่เป็นสมาชิก
สหกรณ์นั้น เราโดยแรงจูงใจในการกู้เงินเป็นประการสำคัญ แต่พฤติกรรมทางการขายผลผลิต
และประกอบกิจการเกษตรก็ยังคงไม่ต่างไปจากผู้ที่มีใจสมาชิก กล่าวคือยังคงขายผลผลิตให้
หอการค้าคนกลาง ตลอดจนได้รับความสะดวกสบายในการประกอบกิจการเกษตรและการค้าจาก

พ่อค้าคนกลาง เช่น ใล้ปุ๋ยเงินเค็ลลวงหน้า ไค้พันธุ้ชาวและถั่วมา เพาะปลูกหรือบริการรับซื้อ
 ถึงที่ เมื่อเป็นเช่นนี้ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับพ่อค้าคนกลางจึงไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ฉะนั้น
 การที่ผู้เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เข้าสมัคร เป็นสมาชิกเพื่อกู้เงิน จึงเป็นการชี้ถึงความสามารถ
 ในการจัดควมสำคัญทางระบบธุรกิจของตนว่า เมื่อไม่ตองมีความกังวลในเรื่องแหล่งเงินกู้
 แล้ว ความสัมพันธ์ในเรื่องการค้าขายผลผลิตจะต้องมาก่อน ทำให้ผู้ที่ เป็นสมาชิกสหกรณ์ให้
 คะแนนความนิยมต่อพ่อค้าคนกลาง เพราะพ่อค้าคนกลางมีพฤติกรรมที่ช่วยแบ่งเบาภาระของ
 เกษตรกรที่เป็นสมาชิกตั้งไค้ยกตัวอย่างมาแล้ว ในทางตรงกันข้ามกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์
 คือผู้ที่มีความบั่นทอนทางเศรษฐกิจ เพราะมีความต้องการทั้งในค่านักเงินและการค้าขาย ซึ่ง
 ส่วนใหญ่อาจตองพึ่งพ่อค้าคนกลาง การบั่นทอนจากพ่อค้าทั้งในค่านักอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าการ
 กู้เงินจากสหกรณ์ และการถูกกดราคาผลผลิตในฐานะผู้ซาคอำนาจต่อรองในคานเศรษฐกิจ
 ก็จะทำให้คะแนนนิยมต่อพ่อค้าคนกลางต่ำกว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร อย่าง
 ไรก็ตามทัศนคติของผู้เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ก็ไม่แตกต่างกันอย่างมีความสำคัญนัก
 ดังจะเห็นไค้จากตารางที่ 37 ต่อไปนี้

ตารางที่ 37 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความนิยมของผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ที่มี
 ต่อสหกรณ์การเกษตรและพ่อค้าคนกลาง และผลการทดสอบนัยสำคัญของความ
 แตกต่างของคะแนนความนิยม

ทัศนคติของเกษตรกร	สมาชิกสหกรณ์	ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
ต่อสหกรณ์		
1. การเอาทำไรในการค้า	3.33	5.72
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ	3.27	5.33
3. การให้ความรู้ทางการเกษตร	2.56	6.26
4. การเผยแพร่ข่าวการตลาด	2.34	5.71
5. การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน	2.05	2.36
6. การรวมกิจกรรมหมู่บ้าน	2.00	1.66

ทัศนคติของเกษตรกร	(ตารางที่ 37 ต่อ)	
	สมาชิกสหกรณ์	ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
7. การสนองความต้องการ	3.81	2.66
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	3.47	2.21
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน คอกขอคา	3.30	2.24
1. การเอาตัวใครในการค้า	2.32	2.09
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.13	2.93
3. การให้ความรู้ทางการเกษตร	1.70	1.50
4. การเผยแพร่ข่าวสารตลาด	1.71	1.31
5. การร่วมชั่งน้ำหนัก	1.97	1.62
6. การร่วมกิจกรรมชุมชน	2.10	1.71
7. การสนองความประสงค์	3.26	2.48
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	2.70	1.76
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน	2.86	1.83
ค่าเฉลี่ย (Mean)	2.72	2.85
ค่าความแปรปรวน (Variance)	0.55	2.75
ค่าสถิติที (t - statistic)		t = -0.33

คะแนนที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ แม้จะแสดงว่าโดยส่วนรวม เกษตรกรนิยมสหกรณ์มากกว่าหอการค้ากลาง แต่คะแนนความนิยมของสหกรณ์นั้นก็ไม่ได้สูงกว่าคะแนนหอการค้ากลางมากนักถือได้ว่ามีความแตกต่างกันน้อยสำคัญ เมื่อพิจารณาคะแนนแต่ละข้อ จะมีอยู่เพียงข้อเท่านั้นที่สหกรณ์ได้รับคะแนนน้อยกว่าหอการค้ากลาง ทั้งนี้จึงเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ว่า "เกษตรกรมีทัศนคติในความเศรษฐกิจและสังคมต่อหอการค้ากลางดีกว่าสหกรณ์การเกษตร"